

Gaeilge

An Ghaeilge (bain)	Sampla	Míniú ar an riaiil ghramadaí
An tuiseal ainmneach/ cuspóireach	Is maith liom an Ghaeilge .	Tá séimhiú ar Ghaeilge tar éis an ailt an , mar gur ainmfhocal baininscneach í. Is ainmfhocail bhaininscneacha iad ainmneacha na dteangacha go léir, seachas an Béarla.
An tuiseal tabharthach 	Tá scrúdú againn ar an nGaeilge inniu	Réamhfhocal + an + urú ar chonsan (leis an, faoin, ón, ag an, roimh an + urú ar chonsan) Réamhfhocal + an + gan aon rud roimh ghuta.
 	Tá scrúdú againn ar an Ghaeilge inniu.	Réamhfhocal + an + séimhiú ar chonsan (leis an, faoin, ón, ag an, roimh an + séimhiú ar chonsan) Réamhfhocal + an + gan aon rud roimh ghuta.
An tuiseal ginideach	Foghlaim na Gaeilge.	Tá Gaeilge baininscneach. Sa tuiseal ginideach, athraíonn an go na .

EOCHAIRFHOCAIL GHRAMADAÍ & LITRÍOCHTA

An Ghaeilge	Sainmhíniú
A	
Abairt	Bailiúchán focal, a oibríonn le chéile chun ciall a dhéanamh. Tosaíonn sé le ceannlitir agus críochnaíonn le lánstad.
Aidiacht	Focal a dhéanann cur síos ar rud (ainmfhocal), m.sh. buí, mór, crua, fada.
An aimsir chaite	Briathar a chuireann síos ar ghníomh atá déanta, mar shampla: chuir, bhí, chuaigh.
An aimsir fháistineach	Briathra a chuireann síos ar ghníomh a tharlóidh amach anseo, mar shampla: cuirfidh, beidh, rachaidh.
An aimsir láithreach	Briathra a chuireann síos ar ghníomh atá ag tarlú anois, mar shampla: cuireann, bíonn/tá, téann.
Ainmfhocal	Rud, áit nó ainm duine, m.sh. tábla, peann, scoil, baile, Séamus, Cití.
Aisteoir	An duine a léiríonn carachtar i ndráma ar stáitse nó ar scáileán.
Alt (an t-alt)	'an' nó 'na' - focail a thugann eolas níos cruinne ar ainmfhocal.
Atmaisféar	An mothú atá le sonrú agus téacs á léamh agat, m.sh. bagrach, áthasach, draíochta.
B	
Briathar	Focal a chuireann gníomh in iúl, m.sh. siúil, chuaigh, canfaidh, bí

LEABHRÁN TÉARMAÍ

C	
Carachtar 	Duine a ghlacann páirt i scéal an téacs.
Cónasc	Focal a nascann dhá abairt nó frása le chéile, m.sh. agus, ach, má.
Consan	Litreacha san aibítir nach gutaí iad, agus a mbíonn bac de chineál ar an teanga iontu, m.sh. l, m, p, s.
Cúlra	An scéal atá taobh thiar den téacs.
D	
Dán	Bailiúchán focal atá curtha le chéile le teicnící fileata ag file chun mothúchán a léiriú agus ábhar a phlé
Dobhriathar	Focal a chuireann síos ar bhriathar, m.sh. go ciúin, go láidir.
Dráma	Téacs fada atá léirithe ar stáitse.
Drámadóir 	Duine a scríobhann dráma.
E	
F	
Feisteas 	Na héadaí a chaitheann na carachtair ar stáitse.
File	Duine a chumann dánta.
Filíocht	Dán/dánta. Saothar litríochta ina mbíonn línte gearra go minic, agus ina bhfuil béim ar na mothúcháin agus na smaointe ann, de bharr stíl faoi leith a bheith in úsáid.
Forainm	Focal a úsáidimid in ionad ainm duine nó ruda, m.sh. mé, tú, mo, seo.
G/H	
Gearrscéal	Scéal gearr. Uaireanta bailíonn údar gearrscéalta le chéile i gcnuasach.
An ghramadach	Rialacha a bhaineann le struchtúr agus leagan amach na teanga.
Guta	Litreacha nach mbíonn bac ar bith ar an aer dul tríd an mbéal agus iad á rá, m.sh. a, e, i, o agus u.
I/J/K	
Inscne	(i) firinscneach (ii) baininscneach
Iolra	Níos mó ná rud amháin, m.sh. táblaí, scoileanna, crainn.
L	
M	
An modh coinníollach	Briathra a chuireann síos ar ghníomh a d'fhéadfadh tarlú, dá mbeadh rud éigin eile ann, mar shampla: chuirfeadh, bheadh, rachadh.
Mothúchán	An méid a bhraitheann tú agus téacs á léamh agat.

LEABHRÁN TÉARMAÍ

N	
O	
P/Q	
Plota	Scéal an téacs.
Poncaíocht ! . ?	Comharthaí a chuidíonn linn ciall a bhaint as abairtí scríofa, m.sh. camóg, lánstad, comhartha ceiste.
R	
Reacaire	An duine a insíonn an scéal sa téacs. Uaireanta, insíonn duine de na carachtair an scéal.
Reacaireacht	Insint an scéil sa téacs.
Réamhfhocal	Focal a chuireann síos ar shuíomh ruda nó duine, m.sh. ar, ag, faoi, as.
S	
Scríbhneoir/údar	Duine a scríobhann úrscéal/gearrscéal nó píosaí eile litríochta.
Script	An dráma scríofa ar leathanach.
Stíl	An saghas teanga a úsáideann an t-údar.
Suíomh	An áit a bhfuil an dráma nó scéal lonnaithe.
T	
Téama	An príomhchoincheap sa téacs.
Tuairim	An méid a cheapann tú agus téacs á léamh agat.
Tuiseal	Leagan infhillte, nó athraithe, d'ainmfhocal. Tá cúig thuisseal sa Ghaeilge – ainmneach, cuspóireach, tabharthach, ginideach, gairmeach.
U/V/W/X/Y/Z	
Uimhir Uatha	Rud amháin, m.sh. duine, seomra, carr.
Úrscéal	Scéal fada i bhfoirm leabhair.
	
An Ghaeilge	Sainmhíniú

FOCAIL AGUS ABAIRTÍ ÚSÁIDEACHA

Gaeilge	
Ní thuigim.	Suigh síos! / Suígí síos!
Conas a deir tú i nGaeilge?	Éist! / Éistigí!
Conas a litríonn tú?	Scríobh! / Scríobhaigí!
.... is ainm dom. (Is mise ...)	Seomra ranga
Tá cónaí orm i/in/sa(i nDún na nGall)	Rang
Tá mé ar scoil i (bPobalscoil na Gaeilge).	Scoil / Coláiste / Pobalscoil
Tá mé sa chéad bhliain.	Léigh! / Léigí!
Tá mé dhá bhliain déag/trí bliana déag d'aois.	An bhfuil cead agam dul go dtí mo thaisceadán/locar/chealltán?
An bhféadfá é sin a rá arís, le do thoil?	Rinne mé dearmad ar an bhfocal sin.
An bhfuil cead agam dul go dtí an leithreas?	Tá brón orm.
Cén obair bhaile atá againn?	Níor thuig mé an obair bhaile.
Bhain mé an-sult as an dán sin.	Bhain mé sult as an úsáid a bhain an stiúrthóir as soilse agus feisteas.
Mholfainn an t-úrscéal sin do gach duine.	Bhí go leor gnéithe greannmhara sa scannán seo.
Úsáideann an t-údar/file friotal oiriúnach chun a p(h)ointe a chur ina luí orainn.	Is láidir éifeachtach an cur síos a thugann an t-údar/file ar an nádúr.
Tá an príomhcharachtar an-suimiúil.	Is scéal spleodrach é an gearrscéal seo.
Is é an grá/an bás/an óige téama an dáin/scéil seo.	Is mhaith liom dán eile leis an bhfile seo a léamh.
Ní dheachaigh plota an scéil seo i bhfeidhm orm ar chor ar bith.	Úsáideann an t-údar/file meafair éagsúla tríd an scéal/dán ar fad.

